

MASAL

Doğu'da bir baba vardı
Batı gelmeden önce
Onun oğulları Batı'ya vardı

Birinci oğul Batı kapılarında
Büyük törenlerle karşılandı
Sonra onuruna büyük şölen verdiler
Söylevler söylediler babanın onuruna
Gece olup kuştüyü yastıklar arasında
Oğul yarınki masmavi şafağın rüyasında
Bir karaltı yavaşça tüy gibi daldı içeri
Öldürdüler onu ve gömdüler kimsenin bilmediği bir yere
Baba bunu havanın ansızın kabaran gözyaşından anladı
Öcünü alsın diye kardeşini yolladı

İkinci oğul Batı ülkesinde
Gezerken bir ırmak kıyısında
Bir kıza rastladı dağların tazeliğinde
Bal arılarının taşıdığı tozlardan
Ayna hamurundan ay yankısından
Samanyolu aydınlığından inci korkusundan
Gül tütününden doğmuş sanki
Anne doğurmamış da gök doğurmuş onu

...

(1969)

Masal Şiirinin Anlam Dünyası

Osman BAYRAKTAR

Şiirin gücü, güncel olandan farklı bir dil oluşturmasında yatar. Şiiri taşıyan üst dili kurmak için şair, kelimeleri bozma, değiştirme, yeniden üretme gibi yolları da dener. Zamanı aşan büyük şiirlerde, dilin yapısıyla oynamadan, bunun daha çok imgeler ve simgeler yoluyla gerçekleştirildiğine tanıklık ediyoruz.

İslam uygarlığı şiir birikimini beş yüz yıldan fazla taşıyan divan şiiri kalıpları, sahip olduğu mazmun yapısıyla, şiirin ortak üst dilini de aktarıyordu, kuşaklar arasında. Hem şairin hem okuyucunun aşına olduğu bir anlam dünyası.

Ağırlıklı olarak imge ile kurulan modern şiir, doğal olarak şiir dilini de bireyselleştirdi; şaire özgü hâle getirdi. Tekrarlanamaz oluşu, daha doğru bir deyimle, şairlerin özgünlük arayışında başka bir şairin imgesini tekrarlamaktan kaçınmaları nedeniyle, aynı imgenin bile farklı şairlerde farklı karşılıkları; dahası aynı imgenin aynı şairde farklı karşılıkları oluştu.

Bu söylediklerimiz, her şiir için geçerli olabilecek genel yargılar. Sezai Karakoç şiiri söz konusu olduğunda, anlamın kavranılması boyutuna bir de kültürel derinlik ekleniyor. Şairin, bir düşünce insanı olarak sahip olduğu bilgi birikimi şiirlerinin de arka planını oluşturuyor. Onun şiiri, okuyucu açısından birkaç katmanda algılanıyor bu nedenle. Bunun en iyi örnekleri “Yoktur Gölgesi Türkiye’de” ile “Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” şiirleri.

Nasıl değerlendirmeli bu durumu? Kanaatimce, farklı algılamalara, yorumlara açık olma, şiirin gücüdür. Başat bir algılamamanın, diğerlerini örtme riski olsa da her dönem okuyucu bir şiiri yeniden keşfetme imkânını elde eder böylece.

Ancak anlam dünyasını bütün boyutlarıyla çözemese de, bu durum okuyucu olarak bu şiirden tat almamızı engelleyen bir durum değil. Çünkü her edebî eserde olduğu gibi eserlerin öncelikle birinci anlam düzeyleri vardır; oratalama okur bu anlam düzeyini her hâlükârda yakalar. Zaten edebiyat eserleriyle de öncelikle birincil anlam düzeyleriyle ilişki kurulur. Diğer anlam katmanları ve göndermeler okurun yeterliliğiyle ilgilidir. Esasen şiirin sesi, bazen bir

dize, bazen sadece bir imge birincil anlam düzeyiyle ilgili olarak duygularımızı harekete geçirmek için yeterlidir. Bu sadece şiir için değil, hat ve resim gibi diğer sanat eserleri için de geçerlidir.

Sezai Karakoç şiiri, imgesel bir şiir. Ancak tek başına imge her zaman bu şiirin anlam dünyasına girmek için yeterli olmuyor. İmgenin de üzerinde kurulduğu kültür ve düşünce birikimi ile de ilişki kurmak gerekiyor. “Hızırla Kırk Saat” bu konudaki en iyi örnek olarak zikredilebilir.

Geniş okuyucu topluluğunda yankı bulan “Masal” şiirinin sembolik bir dili var. Sezai Karakoç’un o büyük düşünce dünyasıyla bağlantılı olarak, Doğu ile Batının karşılaşması. Belki Turan Karataş’ın kitabına isim yapmasının da etkisiyle, algı daha çok yedinci oğul üzerinde odaklandı. Bir direniş simgesi olarak. Elbette bu da bir okuma biçimi. Şiirin kurgusu da buna imkân veriyor. Oysa Sezai Karakoç’un duruşunda direniş, bu hareketin sadece bir yönü. Ya da bir aşaması. Kendi adlandırmasıyla, projenin asıl niteliği diriliş. Hatta daha özgün bir isimlendirme olarak Diriliş.

Masal şiiri, daha geniş bir bakış açısıyla Batı’nın Doğu’ya bakışı. Doğu’nun, Batı gözü ile yorumlanması. Batı bakış açısında, Doğu içinde İslam, çok belirgin bir motif değildir. Tarih içinde en büyük karşılaşmayı İslamla Müslümanlarla yaşamış olmalarına rağmen psikolojileri böyle. İslamı seçen Batılı aydınların önce Uzak Doğu’ya, Budizme gitmeleri de bu tutumla bağlantılı olmalı.

Şunu da hatırlatmak gerekli: Batı’yla ilişkinin niteliği sadece Müslüman toplumların değil, bütün Doğu toplumlarının problemlili olduğu bir alan. Bu ilişkide her toplum farklı bir macera yaşadı, yaşamaya devam ediyor. Her dönemde ve her toplumda yedi oğulun her birinden yansımalar bulmak mümkün. “Diriliş” ise sadece Müslüman toplumların başarabileceği/başlatabileceği bir olgu. Yedi oğulun tükenişi ile ortaya çıkan bir sonuç. Yok olsalar da her bir oğulun bir payı var bu dirilişte. En azından bir deneyim ve malzeme olarak.

Kim bilir belki de masal yedi oğuldan sonra hakikate dönüyor.

Masal da hakikatin bir parçası oluyor böylece.